

Percepcija ženske kriminalitete z vidika odmere kazni

Dragan Petrovec*, Mojca M. Plesničar**

Avtorja se lotevata vprašanja odmere kazni, ki se zdi kot nekakšen nezakonski otrok kazenskega prava. Trditev ne velja le za kazenskopravno oceno slovenske zakonodaje in prakse. Enako bi lahko trdili za vse tuje poskuse kaznovalne aritmetike, ki bi morala privedi do točnega izračuna, a vselej ostane na pol poti. Morda je tako tudi prav. Zdelo bi se sicer pravičnejše, če bi se poskusi kaznovanja skozi čas vztrajno, čeprav počasi približevali spodnjim mejam. Vendar opažamo nihanja, v zadnjih desetletjih pa močan zasuk navzgor. Ta prinaša daljše kazni, manj alternativnih ukrepov in več zapornikov. Marsikje se je število zapornikov podvojilo, tudi potrojilo.

Za praktično ponazoritev neizkoriščenega prostora, ki ga daje odmera kazni zlasti navzdol, sta avtorja v tem članku predstavila vsa kazniva dejanja umora, vključno s poskusi, ki so jih v zadnjih petindvajsetih letih zagrešile ženske na Slovenskem. Vzorec je popoln, a majhen. Kljub temu se zdi dovolj zgovoren najmanj za priporočilo, da velja odmeri kazni posvetiti več pozornosti in se pri tem izogniti skušnjavam, ki jih prinašajo moderni izumi računalniške obdelave. Te skušnjave velja nadomestiti z izostrenim občutkom za človeka, tudi storilca, kot vrednoto.

Ključne besede: kazenski postopek, odmera kazni, kaznovalna politika, Slovenija

UDK: 343.15 : 343.13

1 Odmera kazni

Izbira kazenske sankcije in še posebej odmera kazni je tista faza v kazenskem postopku, ki se najbolj izmika strogosti formalnogičnega razmišljanja in vnaprej predvidenega ravnanja. Samo odmero v različnih sistemih omejujejo bolj ali manj ohlapna pravila, nanjo pa vplivajo še številni drugi dejavniki, katerih prisotnost bi bilo veliko lažje zanikati kakor pojasniti.¹

Večina kazenskopravnih ureditev se trudi najti ustrezno ravnovesje med dvema temeljnima načeloma kazenskega prava – načelom enakosti in načelom individualizacije kazenskih sankcij. Prvo v svojem bistvu kliče po enakem obravnavanju enakih primerov – torej enakem kaznovanju v smiselno enakih primerih – in v svoji skrajni obliki zahteva vnaprejšnjo postavitev natančnih kriterijev za kaznovanje. Drugo terja prilagoditev konkretne kazenske sankcije nevarnosti posameznega kaznivega dejanja in osebnosti njegovega storilca ter cilja na izpolnitev namena kaznovanja, mogoče pa je samo, če vnaprej postavljeni

kriteriji dopuščajo zadostno upoštevanje konkretnih okoliščin.² Nobeno od obeh načel v sodobnem sistemu ne more biti uresničeno v celoti; upoštevanje izključno načela enakosti (ki je zaradi pestrosti življenjskih primerov nujno le enakost v posameznih, ne pretirano številnih segmentih primera)³ lahko pripelje do skrajno nepravilnih rezultatov, ko okoliščina, ki ni vnaprej predvidena, tako bistveno vpliva na naše dojetje primera, da je njeno neupoštevanje skrajno nepravilno. Na drugi strani popolna individualizacija kazenskih sankcij pomeni vnaprejšnjo nedeterminiranost kazni in skrajno pravno ne-varnost, ki se nikakor ne sklada s sodobnim kazenskim pravom.⁴

1.1 Sistemi odmere kazni

Pravila, ki so jih posamezni pravni sistemi izoblikovali za odmerjanje kazni, se med seboj precej razlikujejo, v grobem pa

* Dr. Dragan Petrovec, izredni profesor za kriminologijo, znanstveni svetnik na Inštitutu za kriminologijo pri PF v Ljubljani.

** Mojca M. Plesničar, mlada raziskovalka na Inštitutu za kriminologijo pri PF v Ljubljani in doktorska kandidatka na Pravni fakulteti v Ljubljani.

¹ Odmeri kazni številni teoretiki še danes očitajo iracionalnost in nepreverljivost. Šelih: 1992, str. 207–208.

² Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 20. Bavcon, Šelih et al.: 2003, str. 147–150.

³ Ameriški sistem, ki v grobem predstavlja dober približek takemu poudarjanju načela enakosti na račun načela individualizacije kazenskih sankcij, je okoliščine, potrebne za odmero kazni, zreduciral na dve: teži kaznivega dejanja in predkaznovanost storilca. Tonry (1996) taki redukciji okoliščin pripiše razosebljanje obsojenca, ki ga sodišče dojema le še kot »a crime-and-criminal history amalgam«.

⁴ Glej Šelih: 1990, str. 21–24.

je različne modele mogoče nanizati na lestvico, ki meri togost, s katero zavezujejo sodnika, ki o kazni v konkretnem primeru odloča. Na eni strani so predvsem države, ki jih uvrščamo v kontinentalni pravni krog, ki pa se jim pridružujejo številne druge (na primer Kanada, Avstralija, Nova Zelandija), kjer so kriteriji za odmero kazni bodisi popolnoma prepuščeni sodnikovi diskreciji bodisi vnaprej bolj ali manj trdno postavljeni v zakonu. Na drugo stran lestvice sodi ameriški sistem (ki so ga razvile nekatere zvezne države in ki mu pretežno sledi zakonodaja na zvezni ravni), ki sodniku z vnaprej postavljenimi smernicami postavlja numerične kriterije (do meseca natančno določene kazni) za odmero kazni v posameznem primeru. Med obe skrajnosti sodijo sistemi, v katerih so smernice postavljene bolj ohlapno kakor v ameriškem primeru, a vendar bolj natančno kakor v večini kontinentalnih ureditev; predvsem se sem uvrščata angleški in škotski sistem, v nekaterih pogledih pa tudi nizozemski model.⁵

Nekatere razdelitve sistemov odmere kazni se od zgoraj omenjene razlikujejo in nakazujejo tri glavne modele:⁶

– *zakonski model* – kazen je natančno določena v zakonu in sodnik nima možnosti individualne presoje. V tem primeru gre za vnaprej določeno kazen (*determinate sentence*), kjer individualizacija kazenske sankcije ni mogoča;

– *sodniški model* – kazen je v zakonu določena v razponu, v vsakem posameznem primeru pa sodnik presodi, kolikšna kazen znotraj tega razpona bi bila primerna;

– *upravni model* – nudi najširši razpon kazni za vsa kazniva dejanja. Kolikšna bo kazen v posameznem primeru, ni odvisno od sodnika – ta izreče nedoločeno kazen (*indeterminate sentence*) –, temveč od posebnega upravnega organa (komisija za pogojni odpust – *parole board*), ki odloča o tem, kdaj bo obsojeni izpuščen iz zapor.

Zakonska določitev kazni

ZDA so doslej edina država, ki je v svoj sistem sankcioniranja vpeljala zakonsko določene kazni, od katerih sodnik v nobenem primeru ne sme odstopiti (vnaprej določena višina kazni ali vsaj minimalna višina kazni). Take obvezne kazni se lahko pojavijo v različnih primerih; bodisi za posamezne vrste kaznivih dejanj (umor, nasilna spolna kazniva dejanja, kazniva dejanja, povezana z drogami ali orožjem) bodisi za posebne vrste storilcev kaznivih dejanj (praviloma povratnike, še posebej večkratne povratnike). V to skupino lahko štejemo vnaprej predpisane minimalne kazni, politiko treh prekrškov (*tree strikes and you're out*), dosmrtno kazni brez možnosti pogojnega odpusta in podobno.⁷

Vsi omenjeni ukrepi, ki izhajajo iz politike pravične kazni (*just deserts*), skupaj z obveznimi smernicami, ki bodo predstavljene v naslednjem odseku, so od svoje uvedbe povzročili predvsem izjemno postroženje sistema kaznovanja in posledično strmo rast populacije zapornikov – ta od pet- do dvanajstkrat presega število zapornikov na prebivalca v drugih zahodnih državah.⁸

Smernice za odmero kazni

Smernice za odmero kazni (*sentencing guidelines*) so se v ZDA (v začetku na ravni posameznih zveznih držav, nato pa še na zvezni ravni) pojavile po opustitvi tretmanske ideologije v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja v obliki prostovoljnih smernic, s katerimi so države skušale poenotiti sistem sankcioniranja, sčasoma pa so ponekod dobile obvezno naravo – sodniki torej v jurisdikcijah, ki so tako odločitev sprejele, od njih niso smeli odstopati. Z uvedbo smernic za odmero kazni se je bistveno spremenila podoba ameriškega kaznovalnega sistema; gre za spremembo, ki sta jo terjali izguba zaupanja v tretman in želja po večji določnosti in natančnosti sistema kaznovanja.⁹

Smernice so se pojavile v različnih oblikah in za različnih spekter kaznivih dejanj, zato je nemogoče strnjeno opisati vse različice.¹⁰ Kot tipičen primer pa lahko izpostavimo zvezne smernice za odmero kazni, katerih bistvo je poseben formular, ki za vsako kaznivo dejanje glede na njegovo ocenjeno težo in glede na predkaznovanost storilca določi numerično vrednost. Kazen se nato določi glede na mesto, ki ga tako ovrednoteno kaznivo dejanje zavzame na statistični kaznovalni mreži (*sentencing guidelines grid*), kjer predstavlja vertikalno komponento teža kaznivega dejanja, horizontalno pa storilčeva predkaznovanost. Kazen, ki jo sodnik na tak način odmeri, je določena v ozkem razponu, od katerega ne sme odstopiti.¹¹ V dobi informacijske tehnologije je delo ameriškega zveznega sodnika olajšano do te mere, da lahko posamezne kriterije vnese kar v računalniški program, ki mu na podlagi veljavnih smernic ponudi ustrezno kazen.¹²

⁸ Tonry: 2004, str. 21–33. Vendar pa ameriški pravniki togost sistema rešujejo na druge načine – najočitnejši institut za izogibanje vnaprej določenim kaznim je *plea-bargaining*. Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 21.

⁹ »[Smernice so] pomenile začetek presumptivnega sojenja: temeljile so na stališču, da je zakonodajalec vnaprej ocenil težo kaznivega dejanja in edino subjektivno okoliščino, ki naj bi vplivala na višino kazni (morebitno prejšnjo obsodbo), določil je okvirje predpisane kazni ter s tem njeno vnaprej predvideno (presumptivno) višino.« Šelih: 1992, str. 218–219.

¹⁰ Frase: 2005, str. 1194–1208.

¹¹ Šelih: 1992, str. 219. Podrobneje si je postopek uporabe in same smernice mogoče ogledati na spletni strani zvezne komisije za odmero kazni (*United States Sentencing Commission*): <http://www.ussc.gov/guidelin.htm>.

¹² Program je prosto dostopen na spletu: <http://www.sentencing.us/> (15. 2. 2009).

⁵ Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 5. Glej tudi Šelih: 1990.

⁶ Reid: 2006, str. 490.

⁷ Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 21.

Ameriško vrhovno sodišče je v letih 2004 in 2005 s tesno večino razsodilo, da so obvezne smernice za odmero kazni protustavne.¹³ Po razsodbi sodišča ima v skladu s šestim amandmajem k ameriški ustavi vsak obsojenec pravico, da o okoliščinah, ki vplivajo na zvišanje (ne pa znižanje) kazni, v vsakem posameznem primeru odloči porota in ne sam sodnik. Smernice so s sodbo sodišča znova postale prostovoljne, sodnik pa mora pri odločitvi o odmeri kazni upoštevati širši spekter okoliščin.

Uvedba smernic za odmero kazni je izhajala iz želje zagotoviti enakost v kaznovanju, predpostavka, katere zmotnost so avtorji novega koncepta razmeroma hitro dojeli, pa je bila, da je mogoče iz procesa odmere kazni izločiti vse osebne elemente (starost, spol, socialni položaj, pretekle zasluge), ki jih je nujno mogoče ovrednotiti le na subjektivni in ne objektivni ravni.¹⁴ Čeprav je bil glavni namen predvsem poenotenje standardov in zagotovitev enakega obravnavanja obsojencev, so bile posledice, ki jih je imela uvedba takih obveznih smernic skupaj z obveznimi kaznimi, v večini primerov zelo drugačne od zaželenih.¹⁵

Smernice poleg sodišča ponekod uporabljajo tudi drugi državni organi, v ZDA tako na primer organi, ki odločajo o pogodnem odpustu obsojencev (in ki so smernice v začetku sedemdesetih let tudi razvili), na Nizozemskem pa državno tožilstvo pri predlaganju kazni. Smernice nizozemskih tožilcev so torej podvržene dodatni kontroli sodnika, ki nanje ni vezan, njihove učinke pa je zaenkrat še prenačeno ocenjevati.¹⁶

Prostovoljne smernice in drugi pripomočki za odmero kazni

Prostovoljne smernice za odmero kazni (Velika Britanija, od leta 2004 ZDA) so smiselno enake predhodno opisanim obveznim smernicam, le da predstavljajo zgolj pomoč sodniku, ki ima možnost v posameznih primerih od njih odstopiti in razsoditi po drugačnih (lastnih) kriterijih. Tako mora, denimo, ameriški zvezni sodnik tudi po letu 2004 kazen še vedno najprej izračunati glede na smernice, nato pa jo sme dosoditi tudi zunaj tako določenih okvirjev, a mora tako odločitev podrobno razčleniti.

¹³ Najprej na ravni zvezne države *Blakely v. Washington*, 542 U.S. 296 (2004), nato pa še na zvezni ravni: *United States v. Booker*, 543 U.S. 220 (2005). O posledicah navedenih odločitev vrhovnega sodišča strnjeno Frase: 2005, str. 1191–1194.

¹⁴ Povod za spremembo pri odmerjanju kazni v ZDA je dal seminar na pravni fakulteti Yale leta 1974, katerega avtorji nikakor niso imeli v mislih poti, ki jo je nov sistem ubral potem, ko se ga je dotaknila politika. Podrobneje o tem glej Stith: 2003, str. 156.

¹⁵ Čeprav je bil v posameznih zveznih državah njihov rezultat manj usoden in celo pozitiven. Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 22.

¹⁶ Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 23.

Takim smernicam so podobni tudi različni pripomočki, na katere se lahko sodniki v posameznih primerih zanesejo (Kanada, Avstralija). Ti so se pojavili z razvojem informacijske tehnologije, najprej v obliki enostavnih baz že razsojenih primerov, nato vse bolj filtriranih zbirk podatkov z naprednimi iskalniki.¹⁷ Ključna razlika v primerjavi s smernicami je v tem, da take baze podatkov ne ponudijo numerične rešitve, temveč le podatke o tem, kako so bile kazni dosojene v podobnih primerih v preteklosti,¹⁸ za oboje pa velja, da predstavlja sodniku le oporo pri odločitvi in ne zavezujoče rešitve.

Kot opozarja Tonry, pa je razlika med smernicami in drugimi vrstami pripomočkov manjša, kot se zdi. Tako prve kot drugi načeloma izhajajo iz ustaljene prakse – smernice pa naredijo korak dlje od računalniško podprtih zbirk primerov in podatke iz teh primerov še sintetizirajo v končni (numerični) predlog odločitve.¹⁹

Ureditev odmere kazni v zakonu

Zakonsko ureditev vprašanj odmere kazni pozna večina evropskih držav in v pretežni meri se ne razlikuje bistveno od slovenske ureditve.²⁰ Gre za sistem olajševalnih in obteževalnih okoliščin, ki so vnaprej predvidene v zakonu, niso pa numerično ovrednotene, kar pušča sodniku relativno široke možnosti za individualizacijo kazni.

1.2 Slovenska kazenskoppravna ureditev odmere kazni

Slovenski sistem odmere kazni ustreza zgornji definiciji sodniškega modela in tipičnemu kontinentalnemu načinu urejanja te problematike. Kazni so v razponu predpisane v zakonu, sodnik pa ima v posameznem primeru (potem ko izbere vrsto kazni) glede na olajševalne in obteževalne okoliščine možnost udejanjiti temeljno kazenskoppravno načelo individualizacije kazni.

¹⁷ Za natančen seznam takih pripomočkov glej Hall, Calabro et al.: 2005, str. 15–16. Glej tudi Miller: 2005.

¹⁸ Dejansko se tak način na videz ne razlikuje veliko od sistema, ki smo ga vajeni – tudi brez računalniške podpore se namreč sodniki pri odmerjanju kazni zelo ozirajo na pretekle podobne primere, bodisi svoje bodisi svojih kolegov – le da imajo v primeru take baze možnost svoj »občutek« ali spomin empirično preveriti. Na nevarnosti pretiranega zanašanja na baze podatkov in informacijsko tehnologijo, predvsem takrat, ko to postane zavezujoče, pronicljivo opozarja Franko Aas: 2005.

¹⁹ Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 23.

²⁰ Za Francijo, Avstrijo in Nemčijo glej Šelih: 1990, str. 5–25; za Nemčijo tudi Weigend v Tonry, Frase: 2001, str. 188–221. Za Finsko in Švedsko glej Tonry v: Tonry, Frase: 2001, str. 25; Jareborg v: Clarkson, Morgan (1995), str. 95–124; Lappi-Sepalla v: Tonry, Frase: 2001, str. 92–150.

Kazenski zakonik pozna določbo o splošnih pravilih za odmero kazni, ki izrecno navaja, da sta glavna kriterija za odmero kazni teža storjenega dejanja in storilčeva krivda (določba je identična v KZ in v novem KZ-1).²¹ Ob tem sodniku nalaga, da upošteva še vse druge okoliščine, ki lahko vplivajo na to, ali naj bo kazen manjša ali večja. Gre za olajševalne in obteževalne okoliščine, ki jih zakon našteva le primeroma.²² Te okoliščine so lahko subjektivne (nanašajo se na storilčevo krivdo ali odgovornost) ali objektivne (nanašajo se na kaznivo dejanje), vedno pa so fakultativne – sodnik torej sam odloči, kako jih bo upošteval pri odmeri kazni: posamezna okoliščina je lahko v konkretnem primeru olajševalna, v drugem pa bo enaka okoliščina obteževalna. Ko je taka okoliščina enkrat ugotovljena, pa jo sodnik mora upoštevati pri odmeri kazni.²³ Kot posebno okoliščino, ki vpliva na odmero kazni, zakon določa povratek in njegove specifične oblike (večkratni povratek, specialni povratek in podobno).²⁴

S kazenskopravnega vidika so pomembne še druge določbe o odmeri kazni, predvsem pravila o steku, določbe o posebni omilitvi in postrožitvi kazni, določbe o odmeri kazni obsojencem in o vštevanju pripora.²⁵

1.3 Vprašanja postopka odmere kazni

Tudi postopkov, po katerih se odmerja kazni, je v svetu več. Glavno ločnico lahko postavimo glede na povezanost faze odmere kazni s preostalim kazenskim postopkom. Tako v grobem ločimo postopke, v katerih predstavlja odmera kazni posebno, ločeno fazo, ki je časovno oddaljena od krivdoreka, od postopkov, v katerih sta izrek o krivdi in kazni časovno in vsebinsko enotna.

Tako obliko pozna slovenski sistem. Narok za ugotavljanje krivde in izrek kazenske sankcije sta skupna, ravno tako postopek za izbiranje dokazov. Tak sistem je težaven iz več razlogov: zaradi zbiranja dokazov, zaradi dodatne kompleksnosti, ki jo

prinaša vlogi obdolženca, in zaradi neprijetne situacije, v katero postavlja sodnika. Zbiranje dokazov, pomembnih za odmero kazni (ne pa za odločanje o krivdi), je v tem sistemu omejeno in zlahka postane površno. Tako tožilstvo kot obramba se osredotočata na dokazovanje krivde oziroma nedolžnosti, bistveno manj pozornosti pa je posvečene zbiranju dokazov, ki z vprašanjem krivde niso neposredno povezani. Pogosto se omejuje na osnovne podatke o obdolžencu, nekaj dodatnih informacij pa lahko sodišče pridobi tako rekoč mimogrede, med izvajanjem drugih dokazov (na primer zaslišanje prič in podobno). S stališča obdolženca je tak postopek še posebej nenavaden, saj se mora, če želi dokazati svojo nedolžnost, osredotočiti na dokaze, ki govorijo tej tezi v prid, dokazovanje dejstev, ki lahko vplivajo na odmero kazni pa gre lahko v nasprotje temu ali vsaj zmanjšuje kredibilnost originalne teze.²⁶ Neprimerna je taka ureditev tudi s stališča sodišča, ki navadno posveti premalo pozornosti vprašanju izreka kazenske sankcije in odmere kazni, saj glavni energije usmeri v odločanje o krivdi obdolženca.²⁷ Poleg tega se sodnik znajde v težavah takrat, ko mora svojo odločitev o kazni obrazložiti, za tehtno argumentiranje pa ima premalo dokazov, zaradi česar se sodniki pogosto zatekajo v tipske obrazložitve. Čeprav ZKP sodišču nalaga, da v obrazložitvi navede okoliščine, ki jih je upošteval pri odmeri kazni (še posebej v primerih izredne omilitve kazni, odpustitve kazni ali pogojne obsodbe),²⁸ niso dovolj redke sodbe, v katerih enostavno piše »sodišče je upoštevalo vse okoliščine, ki vplivajo na to, ali bo ta kazni večja ali manjša« (glej 12. primer v nadaljevanju).

Ločitev narokov za ugotavljanje krivde in za izrek sankcije je tipična za anglo-ameriški pravni sistem, kjer je sankcioniranje od siceršnjega postopka ločeno ne le časovno,²⁹ temveč tudi z vidika organa, ki o tem odloča. Medtem ko je za izrek o krivdi v načelu pristojna porota,³⁰ sodi odmera kazni praviloma v pristojnost sodnika.

²¹ 41. člen KZ-UPB1, Uradni list RS, št. 95/2004, in 49. člen KZ-1, Uradni list RS, št. 55/2008.

²² Zakon izrecno našteva naslednje okoliščine: stopnja kazenske odgovornosti, nagibi storilca, stopnja ogrožanja ali kršitve zavarovane dobrine, okoliščine, v katerih je bilo dejanje storjeno, prejšnje življenje storilca, osebne in premoženjske razmere storilca, obnašanje storilca po storjenem dejanju, poravnava škode, druge okoliščine, ki se nanašajo na storilčevo osebnost. Drugi odstavek 41. člena KZ, drugi odstavek 49. člena KZ-1.

²³ Bavcon, Šelih et al.: 2003, str. 418–419.

²⁴ Tretji odstavek 41. člena KZ, tretji odstavek 49. člena KZ-1.

²⁵ Pri določbah, ki urejajo ta vprašanja je s spremembo kazenskega zakonika prišlo do nekaterih sprememb, predvsem sta iz novega KZ-1 izpadli določbi o posebnem razlogu za odpustitev kazni ter o strožji kazni pri večkratnem povratku. V tem kontekstu gre torej KZ-1 v smer manjšega razpolaganja sodnika pri odmeri kazni.

²⁶ Obdolženec se v teh primerih znajde v položaju, podobnem položaju civilnopravnega subjekta, ki najprej dokazuje primarno tezo, podrejeno (v primeru, da pri tem ni uspešen) pa še sekundarno tezo – karikirano je videti zagovor takole: »Nisem kriv; če pa slučajno sem, potem ...« Več o tem glej Šugman (ur.): 2006, str. 277.

²⁷ Ibid. str. 278.

²⁸ Osmi odstavek 364. člena ZKP (ZKP-UPB4, Uradni list RS, št. 32/2007).

²⁹ Časovna ločenost sicer ni nujna, v angleškem sistemu ima sodnik, denimo, možnost, da izbira med tem, ali bo razpisal poseben narok ali bo kazni izrekel nemudoma. Šugman (ur.): 2006, str. 364.

³⁰ Omenjeno je treba brati z določeno mero zadržanosti, saj, recimo, za ameriški sistem velja, da do porotnega sojenja pride le zelo omejeno število primerov, ogromna večina se jih konča v predhodnih postopkih. Podatki za leto 2003 na zvezni ravni, denimo, kažejo, da je bilo kar 96 odstotkov vseh kazenskih primerov zaključenih s postopkom *plea-bargaininga*, le 4 odstotki pa pred sodiščem. Federal Justice Trends, str. 10.

V takih primerih ima sodnik v vmesnem času več možnosti za zbiranje informacij, potrebnih za končno odločitev. Kar nekaj držav se je odločilo za tako imenovane *pre-sentence reports*, torej poročila za odmero kazni, ki jih praviloma izdelajo organi socialnega skrbstva.³¹ Ti v ločenem postopku zbirajo podatke o obsojencu, ki so potrebni za končno odločitev o kazni: osebne in socialne okoliščine, okoliščine kaznivega dejanja, ponekod pa imajo tudi možnost primerjati različne možne kazni ter predlagati tisto, ki se jim zdi primerna in bi glede na zbrane podatke bila lahko učinkovita.³² Seveda sodnika tako priporočila ne zavezuje, vendar pa mu lahko služijo kot opora za končno odločitev.³³

Poleg ločenega zbiranja podatkov, potrebnih za odločitev o kazni, pomeni vmesni čas tudi še zadnjo možnost za alternativno obravnavanje obdolženca. V irskem primeru je tako mogoče v tem času primer prepustiti posebni poravnalni službi, ki lahko doseže poravnavo med obdolžencem in oškodovancem in na tej podlagi izreče bolj pretehtano sankcijo ali kazen v celoti opusti.³⁴

1.4 Dejavniki, ki jih kazensko pravo ne upošteva

Časi, ko so se pravniki pretvarjali, da le mehanično ponavljajo besede zakona, so mimo. Kljub temu je še vedno skoraj heretično priznati, da tako kot za druge življenjske situacije tudi za pravo velja, da ni v celoti nevtralnno področje, na katero se vstopa šele, ko vse iracionalne in nepreverljive dejavnike pustimo pred vrati. Seveda so težnje k temu, da bi bil postopek racionalen, pripeljale do relativno preverljivega postopka odločanja, kljub temu pa številne raziskave kažejo, da je vpliv dejavnikov, ki jih pravo ne ureja, na odločitve lahko izjemnega pomena. Napisano še posebej velja za postopek odmere kazni, ki v teoriji veljajo za najbolj neotipljiv del kaznovalnega postopka.³⁵ Pri tem ne merimo le na dejstvo, da mora v predpisih primeroma naštetih okoliščine, ki naj vplivajo na odločitev o kazni, sodišče v konkretnem primeru vsebinsko opredeliti in ovrednotiti. Merimo na dejavnike, ki vplivajo na ta proces opredeljevanja in vrednotenja in so del človeške narave. Gre preprosto za to, da je vsako vrednotenje nujno subjektivno in da sodnikova odločitev vsebuje njegovo subjektivno (čeravno

objektivizirano) videnje dogodka in storilca. Sodnik v posameznem primeru nikakor ne more izklopiti svoje subjektivnosti – nanj vplivajo številni psihološki in družbeni vzorci, od stereotipov in predsodkov do privzgojenih spolnih vzorcev, političnega prepričanja in podobno.

Dejavnike, ki vplivajo na odločitev o kazni, je mogoče razdeliti v več skupin, na primer 1) sodnikovi pogledi na dejstva primera; 2) sodnikovi pogledi na načela odmere kazni; 3) sodnikovi pogledi na kriminaliteto in kaznovanje; 4) demografske značilnosti sodnika, ki odmerja kazen.³⁶ Medtem ko bi lahko prve tri skupine dejavnikov še nekako umestili v okvire sojenja, pa je zadnja skupina tista, ki bode v oči. Sodniki pogosto menijo, da v svoje odločitve ne vnašajo lastnih osebnih okoliščin, in do neke mere to drži. Kljub temu pa velja, da na vsakega posameznika ves čas deluje množica nezavednih prepričanj, nad katerimi praviloma nima nadzora.³⁷

V zadnjo skupino dejavnikov, ki na sodnika delujejo bodisi na zavedni bodisi na nezavedni ravni,³⁸ se praviloma prištevajo:³⁹ starost, družbeni razred, podeželski ali mestni okvir, rasa, spol, verska pripadnost, politično prepričanje, prejšnja zaposlitev, vpliv na kariero in podobno.

Poleg tega so sodniki bolj ali manj podvrženi tudi drugim »trikom«, ki jim ljudje podležejo v procesih kakršnega koli odločanja, teorija govori o tako imenovanih *kognitivnih (spoznavnih) iluzijah* – denimo predsodek izkustvenega spoznanja (*hindsight bias*), egocentrični predsodki in podobno.⁴⁰

Doseči stanje, kjer ti dejavniki ne bi imeli nikakršnega vpliva, je seveda nemogoče. Vendar je zatiskanje oči pred njimi in pretvarjanje, da je postopek popolnoma »očiščen« slehernih subjektivnih dejavnikov, tisto, kar tem dejavnikom daje večjo veljavo. Prav njihovo poznavanje in soočanje sodnikov z njimi je tisto, kar lahko omogoči zmanjšanje njihove teže pri posameznih postopkih.⁴¹

³¹ Ashworth: 1995, str. 304–307.

³² Tata et al.: 2008, str. 836.

³³ Škotski sodniki, na primer, niso navdušeni nad možnostjo, da jim socialni delavci predlagajo kazni – mnogokrat to razumejo kot vmešavanje v svoje delo, vendar je navedeno odvisno od številnih dejavnikov, in ustrezno izdelana poročila tudi sodniki sprejemajo razmeroma pozitivno. Več o tem: *ibid.* str. 840–847.

³⁴ Bošnjak v: *ibid.*, str. 441.

³⁵ Glej op. 1.

³⁶ Razdelitev dejavnikov po Ashworth: 1995, str. 33–39.

³⁷ »Many of those who sit in the courts may maintain that they become accustomed to preventing their own personal preferences from influencing their decisions. However, there is no evidence of how successful they are in this, and in any event some sources of bias may be unconscious – a tendency to view matters from a particular perspective or to select certain kinds of information, which the sentencer does not realize.« *Ibid.*, str. 34–35.

³⁸ Več o stereotipih in predsodkih Šugman Stubbs: 2006, str. 15–27.

³⁹ Ashworth: 1995, str. 34–35; Sisk, Heisse, Morriss: 1998, str. 1451–1497.

⁴⁰ Več o tem in o izsledkih raziskave, ki je bila izvedena na ameriških zveznih sodnikih, glej Guthrie, Rachlinski, Wistrich: 2000–2001.

⁴¹ Šugman Stubbs: 2006, str. 26.

1.5 Specifike pri odmeri kazni ženskim storilkam kaznivih dejanj

Ženska kriminaliteta je nesporno manj raziskano področje kriminologije. Ženske so storilke relativno majhnega števila kaznivih dejanj, ta pa so navadno tudi manj nevarna.⁴² V teoriji so dolgo prevladovali biološke teorije o vzrokih za žensko kriminaliteto, ki so izhajale iz razprav Lombrosa in Ferrera in ki so v sodobnem času očitna tarča kritik (predvsem) feministične kriminologije.⁴³

Če odmislimo vzroke za žensko kriminaliteto⁴⁴ in se posvetimo njenemu kaznovanju, se pokaže zanimiva slika. Praktično vse raziskave na tem področju kažejo, da so med kaznovanjem ženskih storilk in moških storilcev kaznivih dejanj očitne in pomembne razlike. Kot ključno se pokaže dejstvo, da so ženske storilke kaznivih dejanj praviloma deležne milejše obravnave in za enaka kazniva dejanja praviloma dobivajo nižje kazni, in to tudi v tistih državah, ki so želele z natančnejšimi pravili za odmero kazni odpraviti vsakršno razlikovanje (ZDA).⁴⁵ Tuje raziskave kažejo, da sodišče pri odmeri kazni v primerih, kjer so storilke ženske, bolj upošteva okoliščine primera in zato praviloma dosodi nižjo kazen, medtem ko naj bi se pri moških storilcih bolj osredotočalo na samo kaznivo dejanje in storilčevo krivdo.⁴⁶ Razlike v kaznovanju so še posebej očitne pri premoženjskih deliktih in kaznivih dejanjih, povezanih z drogami, kjer ženske praviloma niso obsojene na zaporne kazni, moški pa so, manj očitne pa so pri kaznivih dejanjih z elementi nasilja, čeprav tudi v teh primerih ženske storilke v primerjavi z moškimi dobijo nižje kazni.⁴⁷

Vendar pa obstajajo izjeme, v katerih so nekateri tipi ženskih storilk obsojeni nesorazmerno strožje v primerjavi z drugimi storilkami ter celo v primerjavi z moškimi storilci. V večini primerov gre za ženske, ki izkazujejo »nežensko vedenje«,⁴⁸ ki torej ne ustrezajo ustaljeni podobi ženskega druž-

benega spola.⁴⁹ Tipični primeri za to so, denimo, matere, ki ubijejo svoje otroke,⁵⁰ prostitutke in podobno.

Razlag, zakaj so v postopkih sankcioniranja razlike med moškimi in ženskimi storilci, je v teoriji več. Nekateri opozarjajo, da so razlike plod paternalizma s strani sodnikov (tako imenovana chivalry hypothesis – hipoteza kavalirstva), ki ženske obravnavajo mileje od moških storilcev zaradi ustaljenih družbenih vzorcev, po katerih naj moški delujejo kot rešitelji in pomagajo ženskam (kot predstavnicam šibkejšega spola) nazaj na prava pota.⁵¹ Druge teorije so se usmerile v razlikovalne elemente med posameznimi ženskimi storilkami in razlike v odmerjanju kazni pripisale bolj družinskim razlogom in nosilni vlogi žensk v družini kot spolu samemu na sebi.⁵² Tretji so razlike pripisali vse večjemu poudarjanju boja proti diskriminaciji žensk in učinkom le-tega na sodišče, ki je postalo še posebej previdno pri določanju kazni ženskimi storilkami.⁵³

Dokončnega odgovora na izhodiščno vprašanje še vedno ni, se pa obenem zastavlja drugo vprašanje, in sicer, ali so razlike primerne ali nekaj, proti čemur se je potrebno boriti. Izhajajoč iz načela enakosti so razlike, ki ne temeljijo na elementih, za katere pravo želi, da se jih upošteva, ne le nezahvalne, temveč tudi kršitev osnovnih pravnih postulatov. Na drugi strani pa predvsem s strani feministične kriminologije prihajajo glasovi, ki poudarjajo, da je za ženske kazenski postopek kot tak, še posebej pa njegov kaznovalni del, bistveno drugačen in so zato morebiti tudi te razlike primerne.⁵⁴

⁴² Za Slovenijo podatki Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij kažejo, da je bilo v letu 2007 (zadnje dostopno poročilo) zaprtih povprečno okoli 39 žensk. Za moške je številka mnogo višja, 896, kar pomeni, da je delež žensk v slovenskih zaporih okoli 4 odstotke, kar je primerljivo s številkami po svetu. Glej Letno poročilo 2007, str. 19. Podatki kažejo tudi, da je več kot polovica žensk, obsojenih na kazen zapora, bila obsojena na (razmeroma nizko) kazen med 6 meseci in 2 letoma. Ibid., str. 23.

⁴³ Kanduč: 2007, str. 292–296.

⁴⁴ Več o tem Walklate: 2004; Forell, Matthews: 2000.

⁴⁵ Glej Auerhahn: 2007; Williams: 1999; Rodriguez, Curry, Lee: 2006, Spohn, Beichner: 2000; Blackwell, Holleran, Finn: 2008.

⁴⁶ Williams: 1999, str. 486–487.

⁴⁷ Rodriguez, Curry, Lee: 2006, str. 334–337; Auerhahn: 2007, str. 224–227.

⁴⁸ Šugman Stubbs: 2006, str. 25.

⁴⁹ Kanduč: 2007, str. 300–301.

⁵⁰ Messing, Heeren: 2008: str. 14–17.

⁵¹ Teorija je bila popularna sredi 20. stoletja, ko je bilo osebje v pravosodju in resnici prevladujoče moškega spola, v zadnjih desetletjih pa izgublja na pomenu. Glej na primer Finley: 2007, str. 37–38. Tudi v slovenskem kontekstu si jo je težko zamišljati, predvsem v luči velikega števila ženskih sodnic na prvih stopnjah. Kot primer ene zgodnejših kritik glej Curran: 1983.

⁵² Glej npr. Bickle, Peterson: 1991.

⁵³ Curran: 1983, str. 55.

⁵⁴ Predvsem pri prestajanju kazni vidijo nekateri avtorji pomembne razlike, npr.: ženske nasilje internalizirajo in ima zato nanje dolgoročne posledice kot pri moških; zapori so zasnovani kot moške institucije in so ženskam v celoti neprilagojeni; zaporna kazen ima za nadaljnje življenje žensk lahko resnejše posledice, predvsem zaradi velikega števila otrok, ki so odvisni od mater; ženske so po prestani kazni dvojno stigmatizirane – prvič ker so prekršile pravne norme, in drugič, ker so prekršile družbeno ustaljene vzorce vedenja svojega spola. Walklate: 2004, str. 189–190.

2 Obsodbe žensk zaradi umorov v Sloveniji (1980–2008)

2.1 Kratek pregled obsodb zaradi umorov v letih 1980–1990

V letu 1990 smo v okviru seminarja Nasilje nad ženskami⁵⁵ naredili krajšo analizo kaznivih dejanj umora, ki so ga storile ženske. Šlo je za obsojenke, ki so v letih 1987–1990 prestajale zaporno kazen v ženskem zaporu na Igu pri Ljubljani. Dejanja so bila storjena v tistem desetletju.

V članku⁵⁶ smo izbrali devet primerov, v katerih so ženske igrale različno izrazite vloge žrtev družinskega ali partnerskega nasilja. V nekaterih primerih je šlo za dolgoletno maltretiranje, celo sadistično mučenje, v drugih pa je bila ženska že v začetku skorajda enakopravna v nasilju. Med temi devetimi primeri smo našli tudi partnerski odnos, v katerem je bila ženska od vsega začetka dominantna. Svojo premoč je končno dokazala tako, da je v konfliktu z nožem zabodla moža in ga usmrtila.

Na eni strani so nas zanimale okoliščine dejanja, zlasti razporeditev vlog »storilec – žrtev«, na drugi strani pa smo presojali odmero kazni. Zanimalo nas je, kako sodišča ocenjujejo posamezne okoliščine in ali različni sodniki – senati – približno enake okoliščine vrednotijo izrazito drugače.

Za ilustracijo razlik, ki smo jih opazili pri odmeri kazni, naj predstavimo le tri primere, ki po naši oceni odražajo zapletenost sojenja. Še posebej pomembno je dejstvo, da je višina kazni bolj kot od merljivih okoliščin – vsaj v navedenih primerih – odvisna od sodnikove percepcije dogodka, njegove interpretacije in povsem subjektivne zaznave nevarnosti. To subjektivnost poudarjamo zato, ker so odločitve včasih tako nenavadne, da begajo tudi kvalificirano publiko, ki se seznani s sodbami. Ti primeri so bili namreč predstavljeni na več seminarjih, tudi sodnikom.

V prvem primeru je šlo za leto dni trajajoč partnerski odnos, v katerem je pogosto prihajalo do preprirov. Partnerja sta se pogosto žalila, običajno sta se tudi klofutala. Usodnega poletnega dne sta se vrnila s popoldanskega kopanja in se že med vožnjo sprla. Prepri se je nadaljeval doma, izmenjala sta si nekaj klofut, potem pa je ženska zahtevala od partnerja, naj odide. Ta je odšel v spalnico, da bi pospravil svoje stvari, obsojenka pa je prišla za njim s kuhinjskim nožem in ga zabodla v hrbet.

⁵⁵ Nasilje nad ženskami (1990); Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani; Ljubljana, februar, 1990; str. 125.

⁵⁶ Petrovec, Dragan (1990); Zamenjava vloge – od žrtve do storilca kaznivnega dejanja; v »Nasilje nad ženskami« (op. 55); str. 99–107.

Poškodovanec je preživel le zaradi hitre zdravniške pomoči in dobre fizične kondicije. Tako je dejanje ostalo pri poskusu.

Sodišče je ugotovilo, da je bila enaintridesetletna storilka močno vinjena (od 1,7 do 2,0 promila), bistveno zmanjšano prištevna, da pa v njeni osebnosti prevladujejo asocialne poteze. Pritožbeno sodišče, ki je pritrdilo odmeri kazni sodišča prve stopnje, je poudarilo, da sta po dejanju partnerja uredila odnose. Odmerjena kazen je bila leto dni zapora.

V drugem primeru je šlo za šestindvajsetletno storilko, ki je bila štiri leta poročena z nasilnim možem. Ta je prihajal domov praviloma močno pijan, jo pretepal z rokami, kolom, šilom in čevljarским orodjem, jo brcal in vlačil po tleh. Nekoč je celo vrgel sekuro proti njeni glavi, a se ji je uspela umakniti. V stanovanju je streljal nanjo z malokalibrsko puško, a je ni zadel. Otroka je metal ob tla in ga brcal, nekoč pa ga je postavil na vročo termoakumulacijsko peč, kjer je moral sedeti, tako da je bil ves opečen. Ko je ženo nekoč spet pretepel, je zbežala k sosedu. Ko se je vrnila, je mož spal. V trenutku se je odločila, da ga ubije. Iz omare je vzela pištolo za ubijanje živine in ga ustrelila.

Sodišče je ugotovilo, da je z otrokom vred doživljala prava sadistična mučenja. Ob nekaznovanosti in mladosti je izreklo šest let zapora.

V tretjem primeru je šlo za šestinpetdesetletno ženo, ki je že desetletja živela z alkoholikom. V pijanosti je bil grob, med drugim je pogosto zahteval spolne odnose, ki jih je zaradi operacije kolka in starosti težko prenašala, zaradi občasne impotence pa je od nje zahteval stvari, ki so jo poniževale. Obdolženkin otroka sta potrdila neznosnost življenja z očetom, ki je mater včasih lovil z vilami in sekuro ali pa ji držal nož nad glom.

Ko je nekega popoldneva mož spet zahteval spolne odnose, je obdolženka šla v kuhinjo in ga zabodla v trebuh, da je izkrvavel.

Sodišče je ugotovilo, da je leta in leta živela ob moževih ponižanjih in zmerjanjih, ob vsakem spolnem odnosu pa trpela še telesne bolečine. Višje sodišče je kazen sodišča prve stopnje zvišalo z enega leta na leto in pol. Pri tem je navedlo še naslednje argumente:

»Zloraba žensk s strani njihovih mož kljub proklamirani ravnopravnosti ni nobena redkost. Kam bi vodilo, če bi se žrtve posluževale podobnih metod. S kaznijo je treba tudi vzgojno vplivati na druge.«

Če bi poskušali z določeno mero subjektivnosti, pa vendar na podlagi zapisanih podatkov v sodbah razvrstiti storilke in

njihove partnerje kot žrtve po določenih okoliščinah, bi utegnili dobiti zgovorno sliko. Za kriterij si lahko izberemo lestvico nasilnosti pri storilkah in pri partnerjih. Pri presoji nasilnosti se moramo zanašati na vse okoliščine dejanja, kakor jih razberemo iz obrazložitev sodb. Te so skrbno napisane in dajejo kvaliteten opis odnosa med partnerjema oziroma zakoncema.

Če vzamemo razpon nasilnosti posamične osebe od 0 do 10, dobimo naslednjo sliko:

primer ⁵⁷	storilkina-nasilnost	nasilnost moškega	izrečena kazen
A. A.	7	2	6 let
B. B.	2	4	8 let
C. C.	2	6	7 let
D. D.	4	4	1 leto (poskus, sprava)
E. E.	4	4	1 leto (poskus, sprava) ⁵⁸
F. F.	6	1	4 leta ⁵⁹
G. G.	0	9	8 let
H. H.	0	9	1,5 leta
I. I.	0	10	6 let

Dobljena razpredelnica nas utrjuje v prepričanju, da nasilnost »končne« žrtve (moškega) in nekaznovanost storilke (včasih dolgoletne »primarne« žrtve) ter njeno neprovokativno vedenje ne vplivajo nujno na sodišče tako, da bi izreklo nižjo kazen.

Če bi si privoščili poenostavljeno statistiko, ki pa kljub vsem metodološkim pomislekom ni brez zrna resnice, bi lahko prišli do rezultata o negativni korelaciji. To pomeni, da so sodišča – pravilneje posamezni sodniki oziroma senati – izrekala strožje kazni ženskam, ki so bile izrazito trpinčene.

⁵⁷ Primere predstavljamo v istem zaporedju in z istimi oznakami, kakor so opisani v članku pod op. 56.

⁵⁸ V obeh omenjenih primerih, D.D. in E.E. je šlo za podobne okoliščine, v katerih je dejanje ostalo pri poskusu; vendar je bila razlika med tem in dokončanim dejanjem zgolj naključna. V obeh primerih je bilo življenje poškodovancev na nitki. V prvem primeru je šlo za sunek z nožem v hrbet, kjer je mož preživel le zaradi hitre zdravniške pomoči in dobre fizične kondicije. V drugem primeru je izvedenec zapisal, da je bil vbod v stegno tako hud, da marsikdo, ki je utrpel vbod v srce, ni bil v tako slabem stanju kot poškodovanec, ki so ga komaj rešili. V obeh primerih pa sta poškodovanca že med postopkom svojima ženama odpustila dejanje, tako da so se partnerji pobotali. Videti je, kot da je ta okoliščina še posebej vplivala na sodišče pri odmeri kazni.

⁵⁹ To je bil edini primer, v katerem žrtev ni bil partner ali mož, pač pa sosed, ki ga je obsojenkin mož napadel, obsojenka pa je pri tem le sodelovala na moževi strani.

2.2 Obsodbe za umore od leta 1990 do leta 2008

Postavlja se uvodno vprašanje: Ali se je v naslednjih skoraj dveh desetletjih ob novi kazenski zakonodaji in državni samostojnosti kaj spremenilo?

Kratki opisi dejanskega stanja vseh obravnavanih primerov dajejo naslednjo sliko.

1. A. A. 1, 47 let

Obsojenka je kot vedeževalka prišla v stik s kasnejšo soobtoženko, ki ji je zaupala svoje težave z možem. Oba z možem sta se namreč ukvarjala s trgovino z dekletki za prostitucijo. Soobtoženka je bila prepričana, da se mož zapleta z nekaterimi izmed deklet, ki jih je preprodajal. Ker jo je ljubosumje vse bolj mučilo, se je zatekla k obsojenki po nasvete. Vedeževalka ji je sprva priporočila molitve in ji obljubila, da bo tudi sama molila za uspešno rešitev zakonskih težav. Kasneje se je pokazalo, da ni bilo uspeha in da je žena postajala zaradi vedenja svojega moža vse bolj obupana. Ko se je nekoč že v hudi stiski zatekla k vedeževalki, je obupana dejala, da se bo pokončala. Tedaj sta se dogovorili, da bosta moža spravili s poti.

Vedeževalka naj bi za 10.000 DEM najela štiri moške, ki bi poskrbeli za umor. Policija je preprečila dejanje, še preden je prišlo do poskusa. Tako so med drugim ostali neznan morebitni izvrševalci naročenega umora. V postopku se je obsojenka zagovarjala, da je tudi zaradi (v dokumentaciji dokazane) grožnje, da se njenemu vnuku lahko kaj zgodi, privolila v dejanje.

Prvo sodišče je izreklo kazen šest let, drugo štiri leta. Prvo sodišče je upoštevalo med olajševalnimi okoliščinami zlasti njeno nekaznovanost, med obteževalnimi pa vztrajnost. Pritožbeno sodišče je kazen znižalo na štiri leta, upošteva, da ni mogoče dokazati koristoljubnosti, in upošteva dejstvo, da je bila grožnja vnuku resna.

Obsojenka je prestala dve leti in deset mesecev.

2. B. B. 2, 37 let

Obsojenka je dve leti živela ob izredno nasilnem zunajzakonskem partnerju. Pokojnik je z njo pogosto fizično in psihično obračunaval. Priče so pripovedovale o njegovi nasilni naravi, še posebej je bil tak do žensk. Policija je imela številne kazenske ovadbe, ko se je obsojenka zatekala na policijo in ga prijavljala. Izvedensko mnenje je pričalo tudi o telesnih poškodbah, ki jih je dobila neposredno pred dejanjem.

Pokojni jo je pretepal tudi na cesti, jo golo naganjal na cesto, grozil, da jo bo ubil oziroma zaklal. Tudi kritičnega dne jo je ob prihodu domov pretepal, pil je ves dan. Hotel jo je

vreči po stopnicah, pa se je nekako rešila. Skušal jo je vreči čez balkon, potem pa jo je pretepal po glavi. Popustili so ji živci, in ko je legel na kavč, ga je s sekiro po glavi.

Trije izvedenci so soglasno ocenili, da je dejanje storila v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti.

Prvo sodišče je izreklo šest let z argumentacijo, da je »razmere zaznamovala tudi sama, saj je kljub drugačnim možnostim živela z nasilnežem. Imela je dom in moža, a se je vseeno vračala k pokojniku.«

Sodišče druge stopnje je zvišalo kazen na sedem let. Pri tem je poudarilo, da je premalo upoštevana okoliščina, da je pokojnika vsaj šestkrat udarila po glavi, kar je okoliščina, ki nedvomno pomeni veliko težo kaznivega dejanja, ne samo glede na pravno opredelitev dejanja.

Obsojenka je prestala tri leta in pol.

3. C. C. 3, 33 let

Otroštvo triintridesetletne storilke je bilo težko in polno nasilja. Oče je pil in pretepal otroke, bilo jih je osem, pogosto so bežali od doma. Mater je v hčerini prisotnosti ubila strela, sama pa tudi čuti posledice udarca. Kasneje se je vdala pijači in živela z več partnerji, z vsemi razmeroma mirno.

Nekega dne se je razjezila na enega izmed njih in ga v močni vinjenosti impulzivno zabolala brez posebnega razloga. Partner je komajda preživel zaradi hitre pomoči.

Izvedenec je ugotovil pri storilki znake možganskih okvar v lažji obliki, verjetno tudi zaradi odvisnosti od alkohola.

Sodišče je ugotovilo, da je dejanje storila v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti; upoštevalo je tudi njeno težko odraščanje, trdo življenje tudi zdaj, in sicer v odročnih krajih. Storilka je preprosta oseba, nemalokrat izkoriščena zaradi te svoje lastnosti. Do zdaj ni bila kaznovana in je tudi sicer prvič v kazenskem postopku.

Sodišče prve stopnje in enako tudi drugostopenjsko sta izrekli dve leti in osem mesecev.

Obsojenka je prestala eno leto in šest mesecev.

4. D. D. 4, 62 let

Zakonca sta 43 let živela v stalnih prepirih, pri čemer je z očitki in občasnimi blažjimi fizičnimi napadi prednjačila žena. V nekem preteklem prepiru je mož bolj po nesreči ženo porinil, tako da je utrpela zlom stegenice. Odtlej je bilo ženi-

no vedenje še bolj agresivno. Mož bi se ločil, pa ona ni bila za to, s pojasnilom, naj mož kar ostane in trpi.

Nekega jutra, ko je bil mož še v spalnici, je žena vzela mesarsko sekalo in ga z njim večkrat udarila po glavi. Mož se je nekako ubranil, čeprav mu je žena poleg drugih poškodb pri tem odsekala prst. Mož ji je vzel sekalo iz rok, žena pa se je vrnila s sekiro za drva in ga ponovno napadla. Takrat jo je s pestjo udaril v obraz in zbežal ter se zatekel v zdravstveni dom.

Žena svojega zagovora, da jo je mož vsa leta trpinčil, tako da nima nobene kosti več cele, ni mogla z ničimer dokazati. Teга tudi izvedenci niso mogli potrditi.

Njuna hči je priča o materini ljubosumnosti in napadalnosti do moža oziroma očeta, ki se je materi praviloma izogibal.

Sodišče je pri odmeri kazni upoštevalo storilkino nekaznovanost in dejstvo, da ji je mož odpustil dejanje, čeprav ni želel več živeti z njo.

Prvo in drugo sodišče sta izrekli osem let. Obsojenka je prestala štiri leta in tri mesece.

5. E. E. 5, 52 let

Gre za sosterilstvo iz primera št. 1. Obsojenka je z možem sodelovala pri organizaciji prostitucije oziroma pri preprodaji deklet. Zaradi ljubosumja, ker se je mož zapletal z dekleti, se je odločila, da bo organizirala možev umor.

Prvo sodišče je dosodilo šest let zapora za to kaznivo dejanje, pri tem pa je upoštevalo razmere v družini, to je obnašanje njenega moža, storilkino nekaznovanost in obžalovanje. Kot obteževalno okoliščino pa je sodišče navedlo vztrajnost pri načrtovanju odstranitve moža. Ker pritožbeno sodišče ni našlo koristoljubnosti, je zaporno kazen za to dejanje znižalo s šestih let zapora na štiri.

6. F. F. 6, 25 let

Obsojenka je z oškodovancem živela štiri leta. V tem času se je pokazala njena čustvena in tudi siceršnja psihična labilnost. Na eni strani je bila pogosto v sporih s starši, na drugi pa se je močno navezala na partnerja. Ta navezanost je bila skoraj obsesivna. Po partnerjevi izjavi naj bi rekla, da bo z njo ali pa ne bo z nobeno. Partner ji ni uspel naravnost povedati, da se mu njuna zveza ne zdi perspektivna, ampak je nekako vzdrževal odnose. V tem obdobju je – po njeni izjavi – večkrat poskusila narediti samomor.

Nekega večera je obsojenka partnerja, ki je sedel v fotelju, od zadaj dvakrat zabolala v vrat. Oškodovanec za to ni dal

nikakršnega neposrednega povoda. Ko se je umikal, ga je na hodniku še enkrat zabodla v trebuh in mu poškodovala jetra.

Dejanje je storila v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti ob zmerni depresivnosti motnji z elementi razširjenega samomora. Po dejanju je poskušala tudi sama narediti samomor.

Obsojenka je močno obžalovala dejanje, ki se ga sicer ni spominjala. Izvedenec je potrdil psihogeno amnezijo.

Prvo sodišče jo je obsodilo na dve leti zaporne kazni. Obsojenka je prestala eno leto in štiri mesece.

7. G. G. 7, 20 let

Obsojenka je zadnje mesece živela pri pokojnem partnerju kot podnajemnica. Med njima je pogosto prihajalo do prepirov in tudi hujših konfliktov.

Usodnega dne je pokojnik v stanovanju našel pokrov injekcijske igle in jo obdolžil, da spet uživa heroinu. Kasneje je med njima spet izbruhnil prepir, po katerem je oškodovanec obsojenko udaril s pestjo v vrat. Pri tem je utrpela poškodbe, razvidne iz zdravstvene dokumentacije. Padla je po tleh, oškodovanec pa je prišel za njo z nunčaku palicami in jo udarjal po nogah. Grozil je, da bo ubil njo in še sebe. Odvlekla se je na hodnik, kar so potrdile tudi priče. Ko sta se vrnila v stanovanje, jo je oškodovanec začel daviti, sama pa je uspela pograbit nož in ga zabodla v prsni koš. Čez čas je poklicala policijo.

Obdukcija je pokazala, da je bil pokojnik močno vinjen.

Sodišče je upoštevalo obtoženkinine neugodne razmere v odraščanju, dejstvo, da je bila narkomanka od trinajstega leta, njeno nekaznovanost in dejstvo, da je dejanje storila v prekoračenem silobranu. Pri tem so bile izkazane vse njene poškodbe (udarci z nunčaku palicami, davljenje).

Sodišče jo je obsodilo na tri leta zavora. Prestala je dve leti.

8. H. H. 8, 61 let

Obsojenka je bila z oškodovancem poročena 32 let, v tem času so se jima rodili trije otroci. Po selitvi družine v stanovanjsko hišo je mož začel čezmerno piti, v alkoholiziranim stanju pa je bil nasilen, ženo je večkrat tepel in ji povzročil lažje pa tudi težje telesne poškodbe. Po 32 letih sta se zakonca na ženino pobudo razvezala, vendar je obsojenka kljub ločitvi še osem let ostala v skupnem gospodinjstvu ter skrbela za sina in nekdanjega moža, ki tudi v tem času ni prenehal piti.

Na dan dogodka je obsojenka nekdanjemu možu, potem ko ga je videla mrtvo pijanega sedeti pod drevesom, v stekle-

nico vina skrivaj nalila skoraj pol decilitra visokotoksičnega organskega topila, s čimer naj bi ga želela odvrniti od pitja. Oškodovanec je zastrupljeno pijačo kasneje samo poskusil, nato pa takoj poiskal zdravniško pomoč, zato do resnejših posledic ni prišlo.

Pri odmeri kazni je sodišče uporabilo možnost omilitve kazni, pri čemer je upoštevalo, da je dejanje ostalo le pri poskusu, da dejanje ni povzročilo nobenih posledic ter okoliščine, v katerih je dejanje storila. Kot olajševalne okoliščine je upoštevalo dalj časa trajajoče nesoglasje med obsojenko in oškodovancem, še posebej pa je izpostavilo fizično nasilje, ki ga je oškodovani izvajal nad obsojenko. Kot olajševalno okoliščino je upoštevalo tudi njeno predhodno nekaznovanost, obteževalnih okoliščin pa sodišče ni našlo. Obtoženki je tako izreklo kazen treh let zavora, kar je potrdilo tudi drugostopenjsko sodišče.

V zaporu je obsojenka, ki je kazen začela prestajati pri 66 letih, skoraj leto dni prebila v zaprtem režimu, po slabem letu dni pa ji je bil dodeljen polodprti režim. V času prestajanja kazni je bila neproblematična, dejanja se je zelo kesala. Vzpostavila je tudi odnos z novim partnerjem, zaradi česar se je veselila obdobja po prestani kazni. Pogojno je bila izpuščena po prestanem enem letu in osmih mesecih zavora.

9. I. I. 9, 62 let

Pokojni mož obsojenke je bil nasilen človek, njegova nasilnost pa se je še stopnjevala, kadar je bil pijan, kar se je dogajalo pogosto. Z ženo in hčerami je bil pogosto v konfliktu, tako je bilo tudi v času dogodka.

Tistega dne je vinjenega pokojnika okrog devetih zjutraj domov pripeljal sosed. Pokojnik se je takoj začel prepirati z obsojenko, ta se je zato umaknila v sobo in prosila hčerko, naj nadaljuje njeno delo. Hčerka je skušala pomiriti očeta, vendar ji to ni uspelo, saj je začel z macolo razbijati steklo na vratih, nazadnje tudi po vratih, za katerimi je bila obsojenka skupaj z vnukinjo. Zatem je vstopil v sobo in obsojenko zgrabil za vrat ter jo začel daviti, med davljenjem pa ji je dejal, da bo tistega dne nekdo umrl, ona ali on. Izpustil jo je šele, ko ga je ustavila hčerka, ki ga je odpeljala na hodnik; tam jo je oče močno udaril, da je padla po tleh. Obsojenka je hčerki skušala pomagati, vendar jo je mož s pestjo udaril v glavo. Takrat se je obsojenka vrnila v sobo, kjer je imel mož pod jogijem shranjeno vrvo, s katero ji je pred tem že večkrat grozil. Vrvo mu je vrgla čez telo, da bi ga zvezala, dokler se ne pomiri, vendar je mož izvlekel nož in se z njim rešil vrvi, nato pa planil proti hčerki in jo porezal po telesu. S polenom ga je obsojenka nato udarila po roki, da je izpustil nož in se nekoliko umiril.

Do dejanja je prišlo potem, ko je vnukinja s tal pobrala nož in stekla k sosedu, hči pa se je umaknila v sobo, da

preveri svoje poškodbe. Ko sta obsojenka in njen mož ostala sama, je obsojenka krajši del vrvi, ki ji je ostal v roki, možu nataknila za vrat v trenutku, ko ji je obrnil hrbet. Skupaj z možem se je spotaknila ob stopnice, ob tem pa vrv držala zadrgnjeno, kar je trajalo vsaj pet minut, tako da je mož umrl od zadušitve.

Sodišče je ugotovilo, da je bila obsojenka v stanju bistveno zmanjšanje prištevnosti, kar je tudi upoštevalo kot olajševalno okoliščino pri odmeri kazni. Poleg tega je upoštevalo tudi njeno priznanje dejanja, njeno predhodno nekaznovanost, kot posebne olajševalne okoliščine pa še posebej medsebojne razmere med obsojenko in umrlim, ki so pri obsojenki povzročile dolgotrajno stanje strahu zase in za njeno družino. Zaradi teh posebnih okoliščin je sodišče uporabilo možnost omilitve kazni in obsojenki izreklo kazen dveh let in šestih mesecev zavora.

Obsojenka je začela kazen prestajati v starosti 65 let. Skoraj pol leta je prebela v zaprtem režimu, nato ji je bil dodeljen polodprti režim. V zaporu je kazala izjemno pozitiven odnos do dela in življenja, spomini na dejanje in dogodke pred njim pa so bili zanjo izredno travmatični. Pogojno je bila izpuščena po prestopnem enem letu in sedmih mesecih zavora.

10. J. J. 10, 40 let

Obsojenka je bila s pokojnikom poročena 13 let, oba pa sta v tem času imela resne probleme z alkoholom in sta se zaradi njih tudi zdravila. Mož je bil zelo nasilen, obsojenko je redno žalil, ji ni dovoljeval stikov s prijateljicami, ob tem pa jo je tako hudo pretepal, da je morala večkrat iskati zdravniško pomoč. Zaradi poškodb, ki ji jih je povzročil, je bila tudi invalidsko upokojena. V času njunega zakona je moral mož tudi na prestopanje zaporne kazni zaradi pretepanja prve žene.

Na dan dogodka je mož obsojenko ob prihodu domov našel v kopalnici, ko si je sušila lase, in iztaknil kabel iz elektrike, češ da je elektrika draga. Nato jo je večkrat močno udaril, tudi potem ko sta že odšla v kuhinjo. Obsojenka je po več klofutah vstala ter v spalnici poiskala v krpo zavito pištolo. Ko se je vrnila v kuhinjo, je dvakrat ustrelila v moža ter pobegnila k sosedu, od tam pa so poklicali policijo.

Sodišče je obsojenko spoznalo za bistveno zmanjšano prištevnost, ob odmeri kazni pa se je odločilo uporabiti možnost omilitve kazni, pri čemer je upoštevalo prispevek žrtve h kaznivemu dejanju, predvsem dolgotrajno grdo ravnanje in fizično nasilje, ob tem pa še obsojenkino nekaznovanost ter obžalovanje dejanja. Ob upoštevanju navedenih olajševalnih okoliščin je izreklo kazen zavora treh let in šestih mesecev. Na pritožbo državne tožilke je višje sodišče ponovno odločilo o sankciji in ugotovilo, da je prvostopenjsko sodišče precenilo

pomen olajševalnih okoliščin, zato je višje sodišče samo določilo novo kazen, in sicer štiri leta in šest mesecev zavora.⁶⁰

Obsojenka je zaporno kazen nastopila pri 43 letih in bila dodeljena v polodprti režim, ki je bil po dobrem letu dni spremenjen v odprtega. Imela je težave z novim partnerjem, tudi nasilnežem, s katerim pa je zvezo prekinila še pred pogojnim odpustom, ki ji je bil omogočen po prestopnih treh letih in dveh mesecih kazni.

11. K. K. 11, 25 let

Obsojenka je bila v intimnem razmerju z oškodovancem, ki pa je bil v času razmerja poročen. Kljub obljubam, da bo zapustil ženo in se poročil z obsojenko, je oškodovanec prekinil zvezo z obsojenko, ta pa mu je začela groziti.

Na dan dogodka ga je pričakala po službi, ko se je skupaj z ženo vračal domov. Ob srečanju je najprej prišlo do krajšega prepira med obsojenko in oškodovanko (ženo), nato pa je obsojenka izvlekla pištolo in ustrelila proti glavi oškodovanke, tako da je krogla oškodovanko obstrelila po bradi. Obsojenka je nato ustrelila še dvakrat proti oškodovancu, ki se je postavil med njo in ženo, in sicer v trebuh in desno nadlaket, nato pa je zbežala.

Sodišče je obsojenko spoznalo za krivo za poskus umora, pri odmeri kazni pa je kot olajševalne okoliščine upoštevalo njeno predhodno nekaznovanost, dejstvo, da se je sama prijavila policiji, ter veliko časovno oddaljenost od dejanja (sojenje je potekalo kar 16 let po dogodku) ter ji z uporabo omiljenih določil dosodilo enotno kazen treh let zavora.

⁶⁰ Sodišče je v tem primeru odločalo tudi, ali gre morebiti za uboj na mah, pri čemer je (sicer pravilno) odločilo, da taka kvalifikacija ni mogoča. Pri tem je zaskrbeljujoč del argumentacije take odločitve, ki pravi: »Kot že navedeno, je obtoženka bila izpostavljena grdemu ravnanju in hudim žalitvam s strani pokojnega in je na takšno ravnanje s strani obtoženca, kakršno je bilo kritičnega dne, bila 'navajena'. Ravnanje pokojnika kritičnega dne ni bilo takšno, ki bi pri obtoženki povzročilo izjemno duševno stanje, skratka, povzročilo pri obsojenki močno razdraženost, in zaradi tega po mnenju sodišča v obravnavanem primeru ne gre za uboj na mah po 136. čl. KZ.« Iz take argumentacije sledi, da pretepanje pri ženski, ki je takega ravnanja pogosto deležna, ne more povzročiti tako hude razdraženosti, ki bi bila lahko povod za uboj na mah. Tako razumevanje še utrjuje naslednji citat iz iste sodbe: »Obtoženko je X.X. okrog 13 let pretepal, žalil, torej z njo brez dvoma grdo ravnal in se ni odločila obtoženka, da to ravnanje s strani X.X. prepreči (od njega se ni odselila, se ni razvezala). Ravnanje X.X. kritičnega dne po mnenju sodišča ni bilo zanjo prav nobeno 'presenečenje'.« Ne glede na to, da v danem primeru uboj na mah res ne more biti ustrezna kvalifikacija, je tako razmišljanje nevarno in kaže na globoko nerazumevanje stiske in duševnega stanja zlorabljenе ženske (t. i. *battered wife syndrome*).

V zapor je obsojenka prišla na prestajanje kazni pri 40 letih, pogojno je bila odpuščena po prestanih dveh letih kazni.

12. L. L. 12, 17 let

Mladoletna obsojenka je skupaj s prijateljico, ravno tako mladoletnico, načrtovala umor njenih staršev, da bi lahko prijateljici sami živeli in poplačali dolgove, ki sta jih nabrali. V njenem odnosu je bila dominantna obsojenkina prijateljica, druga drugo pa sta spodbujali k dejanju. Odnos sta skrivali pred starši, ki jim ni bilo všeč njuno prijateljstvo.

Na dan dogodka sta mladoletnici izostali od pouka in v kuhinji pričakali mamo ene izmed njih. Ko je ta vstopila, jo je prva mladoletnica ustrelila od zadaj v predel hrbta. Ko sta se prepričali, da je mrtva, sta truplo prenesli v zgornje nadstropje in inscenirali samomor.

Sodišče je obsojenkini prijateljici (mlajša mladoletnica) izreklo vzgojni ukrep oddaje v vzgojni zavod, pri obsojenki pa se je na predlog državne tožilke odločilo za kaznovanje. Odmerilo ji je kazen sedem let mladoletniškega zapora, pri čemer je navedlo, da je »upoštevalo vse okoliščine, ki vplivajo na to, ali bo ta kazen večja ali manjša«, teh okoliščin pa izrecno ni navedlo. Odločitev je potrdilo tudi drugostopenjsko sodišče, ki pravi, da je izrečena kazen »le na videz visoka«. ⁶¹

Kazen je bila kasneje obsojenki za petino (eno leto in pet mesecev) zmanjšana na podlagi Zakona o amnestiji, ⁶² zavrtnje na pa je bila njena zahteva za izredno omilitev kazni. Obsojenka je bila v zaporu mirna in delavna, njeno vedenje pa vzorno. Nadaljevala je šolanje in se udeleževala interesnih dejavnosti, zaradi tega so ji postopoma tudi režim spremenili v odprtega. Pogojno je bila odpuščena po prestanih treh letih kazni.

13. M. M. 13, 42 let

Obsojenka in njen mož sta bila poročena 18 let, med njima pa je bilo veliko preprirov in tudi fizičnega obračunavanja. Oba sta imela težave z alkoholom, do nasilja je po navadi prišlo v alkoholiziranem stanju.

Na dan dogodka sta obsojenka in njen mož čez dan precej pila, čeprav sta oba menila, da nista pijana (obsojenka je imela v krvi približno 2,26 promila alkohola). Ko sta se vrnila do-

mov, sta se začela v kuhinji prepirati, nato se je mož umaknil v spalnico in tam na postelji zadremal. Obsojenka je v kuhinji vzela kuhinjski nož ter odšla v spalnico, kjer je skušala moža z njim zabosti. Pri tem je moža le ranila, saj se je ta zbudil in ji preprečil dejanje.

Prvostopenjsko sodišče je obsojenki odmerilo kazen v višini enega leta, pri čemer je upoštevalo stanje bistveno zmanjšane prištevnosti, njeno predhodno nekaznovanost, daljši čas, ki je minil od dogodka (pet let), ter dejstvo, da si je obsojenka v tem času uredila življenje. Višje sodišče je na zahtevo državne tožilke presodilo, da je odmerjena kazen prenizka, in ji odmerilo dve leti zaporne kazni, pri čemer je še posebej izpostavilo, da prvostopenjsko sodišče ni upoštevalo obteževalnih okoliščin, med katere je višje sodišče štelo dejstvo, da je po prepriro obsojenka še naprej pila, čeprav je vedela, da alkohola ne prenaša ter da rezilo zgolj zaradi naključja in sreče ni pridrlo močvega prsnega koša.

Obsojenka je zaporno kazen začela prestajati v starosti 48 let, v času prestajanja kazni pa je bila neproblematična. Zato ji je bil režim sčasoma spremenjen v odprtega, našla pa je tudi delo zunaj zavoda. Pogojno je bila odpuščena po enem letu in štirih mesecih zapora.

14. N. N. 14, 44 let

Obsojenka je bila z možem poročena več kot 20 let in je imela z njim pet otrok. Mož je bil nasilen in je pretepal njo in otroke, še posebej v alkoholiziranem stanju. Večkrat naj bi ji tudi grozil, da bo ubil njo in otroke. Obsojenka se je zaradi težkih razmer v družini tudi zdravila zaradi živcev.

Na dan dogodka je mož v večernih urah vstopil v kuhinjo, kjer je začel zmerjati in tepsti obsojenko, v bran pa ji je stopil 25-letni sin. Mož je nato zapustil kuhinjo in šel na dvorišče, tja pa mu je sledila obsojenka, ki je zgrabila sekuro in ga s topim delom najmanj trikrat udarila po ramenih, da se je zgrudil. Sekuro je nato izročila sinu, ki je očeta še dvakrat s topim delom udaril po obrazu, zaradi česar je oče tudi umrl.

Sodišče je pri odmeri kazni osem let zapora upoštevalo stanje bistveno zmanjšane prištevnosti, v katerem je bila obsojenka, njeno nekaznovanost, poleg tega pa tudi prispevek žrtve, »ki je v veliki meri soustvaril stanje za storitev kaznivega dejanja«. Kot olajševalno okoliščino je upoštevalo tudi skrb za tri nepreskrbljene otroke.

Obsojenki je bil v zaporu dodeljen najprej polodprti, nato odprti režim, zaradi disciplinskega ukrepa pa ponovno polodprti. Po prestanih treh letih in štirih mesecih kazni je Vrhovno sodišče ugodilo zahtevi za varstvo zakonitosti in vrnilo zadevo v ponovno sojenje, zaradi česar je bila obsojenka izpuščena iz zapora.

⁶¹ Kazen je v luči drugih primerov izjemno visoka, šlo je le za napeljevanje, poleg tega pa je obsojenka dejanje storila kot starejša mladoletnica. Strah vzbujajoče je tudi dejstvo, da prvostopenjsko sodišče ni izrecno navedlo nikakršnih okoliščin, ki jih je upoštevalo; kako naj brez obrazložene odmere kazni višje sodišče presodi o njeni primernosti, ostaja po našem mnenju neznanka.

⁶² Uradni list RS, št. 97/2001.

Izpuščena je bila po odobritvi zahteve za varstvo zakonitosti po treh letih in štirih mesecih.

3 Sklepna ocena

Če spet naredimo podobno lestvico agresivnosti storilk in žrtev, dobimo naslednji pregled.

primer	storilkina nasilnost	nasilnost moškega	izrečena kazen
A.A. 1	0	0*	4 leta
B.B. 2	0	8	7 let
C.C. 3	1	0	2,67 let
D.D. 4	4	2	8 let (poskus)
E.E. 5	0	0*	4 leta (niti poskus)
F.F. 6	2	0	2 leti
G.G. 7	0	8	3 leta (prekoračen silobran)
H.H. 8	0	7	3 leta
I.I. 9	0	8	2,5 let
J.J. 10	0	8	4,5 let
K.K. 11	2	2	3 leta
L.L. 12	0	0*	7 let
M.M. 13	4	4	2 leti
N.N. 14	0	7	8 let

(Opomba: z znakom * so označeni primeri, v katerih ne moremo ugotoviti nasilja kogar koli od vpletenih pred storitvijo kaznivega dejanja. Motivi so v teh primerih drugačni – na primer ljubosumje, koristoljubnost. Teh nekaj primerov ne upoštevamo v poenostavljeni korelacijski lestvici.)

Ob vsej zadržanosti, ki mora veljati zaradi individualnosti primerov, je vseeno mogoče opaziti nekonsistentnost sojenja. V primeru, ko je sodišče ugotovilo izrazito nasilnost moškega in le enkratno ženske, v primeru dokončnega obračuna, je bila izrečena kazen sedem let zaporu. V drugem primeru, ko žrtev z ničimer ni prispevala k lastni viktimizaciji in ko je šlo za dejanje skorajda »brez razloga«, izvirajoče zgolj iz storilkine impulzivnosti ob njeni alkoholiziranosti kot prevladujočem stanju, pa se je sodišče odločilo za dve leti in osem mesecev. Pri tem naj takoj poudarimo, da se ta kazen ne zdi prenizka; razmisleka je vredna sedemletna zaporna kazen za dejanje, katerega okoliščine niso daleč od silobrana.

Pri dokazovanju neobičajne korelacije, ki bi potrjevala, da dobi storilka višjo kazen, če je bila trpinčena, je nekaj težav. Vzorec je popoln, kar pomeni, da niti ne gre za vzorec, ampak je zajeta vsa populacija. Vendar je z matematičnega vidika vzorec premajhen, da bi dopuščal trditve brez pridržka.

Iz razsevnega grafikona je namreč razvidno, da ne moremo sklepati na korelacijo med spremenljivkama. To potrjuje tudi izračun Pearsonovega korelacijskega koeficienta. Verjetnost, da ničelna hipoteza velja, je 0,230. Ničelna hipoteza trdi, da ni korelacije. O korelaciji bi lahko govorili, če bi znašala verjetnost ničelne hipoteze manj kot 0,1. Razsevni grafikon pravzaprav kaže, da korelacije praktično ne smemo računati.

Namesto matematične prepričljivosti nam ostane premislek o posamičnih izrečenih kaznih, ki se zdijo zelo visoke, čeprav nekatere situacije spominjajo na silobran. Če k temu dodamo še obrazložitve sodb, kjer lahko preberemo skorajda seksistično in mačistično držo sodnikov, ki ugotavljajo, da je bila storilka navajena na dolgoletno trpinčenje, tako da ne more imeti nikakršnega razloga za hipni izbruh ob podobnem nasilju, ko je pač vzela pravico v svoje roke, je slika odnosa določenih sodnikov do storilk jasnejša. Spominja na svetopi-semsko zapoved: »Žena bodi možu pokorna!«

V času vsesplošne zaostritve kaznovalne prakse se temu pridružuje tudi režim prestajanja kazni. O odprtosti in ugodnostih v nekaterih primerih v zaporu ne odločajo na podlagi obsojenkine nevarnosti za okolje, ampak formalno, glede na težo dejanja.

V nekaterih primerih, kjer je šlo za enako hudo dejanje, a so bile izrečene kazni nižje, najdemo naslednjo olajševalno okoliščino: partner, ki je poskus umora preživel, je dejanje storilki odpustil. Partnerski odnos se je očitno nadaljeval in sojenje sta dočkala žrtev in storilec nekako »spravljena«. Taka utemeljitev se zdi še posebej razumna, če gre za kazniva dejanja iz malomarnosti. V opisanih primerih pa se morda vedenju odpuščajočega in razumevajočega oškodovanca pripisuje preveč pomena. Pri tem ne gre za to, da bi morali kazni zviševati. Gre le za to, da takega dejanja, kot je poskus umora, ne bi smeli obravnavati z vtisom, da gre za razpoložljivo dobroto, katere kršitev delno ekskulpirata oškodovančeva plemenitost in dobrotu (v ozadju česar je praviloma naivnost).

Literatura

1. Ashworth, A. (1995). **Sentencing and criminal justice. Second Edition.** London: Butterworths.
2. Auerhahn, K. (2007). Adjudication outcomes in intimate and non-intimate homicides. **Homicide Studies.** 11, str. 213–230.
3. Bavcon, L., Šelih, A. at al. (2003). **Kazensko pravo – splošni del.** Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
4. Bickle, G. S.; Peterson, R.D. (1991). The Impact of Gender-Based Family Roles on Criminal Sentencing. **Social Problems.** 38, str. 372–394.
5. Champion, D. J. (2007). **Sentencing: A reference book.**

6. Clarkson, C. M. V., Morgan, R., ur. (1995). **The politics of Sentencing Reform**. Oxford: Clarendon Press Oxford.
7. Curran, D. (1983). Judicial Discretion and Defendant's Sex. **Criminology**, 21, str. 41–58.
8. **Federal Criminal Justice Trends, 2003**. (2006). (Motivans M.) Federal Justice Statistics Program.
9. Filipčič, K. (2002). **Nasilje v družini**. Ljubljana: Bonex.
10. Finley, L. L. (2007). **Encyclopedia of juvenile violence**. Westport: Greenwood Press.
11. Florjančič D. (2006). Izбира, odmera in izrek kazenskih sankcij. **Pravna praksa**. (19.1.2006), str. VI–VIII.
12. Forell, C. A., Matthews, D. M. (2000). **A law of her own**. New York: New York University press.
13. Franco Aas, K. (2005). **Sentencing in the Age of Information – From Faust to Macintosh**. London: GlassHouse Press.
14. Frase, R. S. (2005). State Sentencing Guidelines: Diversity, Consensus, and Unresolved Policy Issues. **Columbia Law Review**, 105, str. 1190–1232.
15. Guthrie, C., Rachlinski, J. J., Wistrich, A. J. (2000–2001). Inside the judicial mind. **Cornell Law Review**, 86, str. 777–830.
16. Hall, M. J., Calabro, D., Sourdin, T., Stranieri, A., Zeleznikow, J. (2005). Supporting Discretionary Decision-Making with Information Technology: A Case Study in the Criminal Sentencing Jurisdiction. **University of Ottawa Law and Technology Journal**, 2, str. 1–36.
17. Kanduč, Z. (2002). **Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
18. Kanduč, Z. (2007). **Kriminologija: (Stran)poti vede o (stran) poteh**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
19. Blackwell, B. S., Holleran, D., Finn, M. A. (2008). The Impact of the Pennsylvania Sentencing Guidelines on Sex Differences in Sentencing. **Journal of Contemporary Criminal Justice**, 24, str. 399–418.
20. **Letno poročilo 2007**. (2008). Ljubljana: Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij.
21. Messing, J. T., Heeren, J. W. (2008). Gendered justice: Domestic homicide and the death penalty. **Feminist Criminology**. Objavljeno na spletu kot: OnlineFirst, 11. december 2008, doi:10.1177/1557085108327657.
22. Miller, M. L. (2005). A Map of Sentencing and a Compass for Judges: Sentencing Information Systems, Transparency, and the Next Generation of Reform. **Columbia Law Review**, 105, str. 1351–1395.
23. **Nasilje nad ženskami**. (1990). Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
24. Petrovec, D. (1998). **Kazen brez zločina**. Ljubljana: Studia Humanitatis.
25. Reid, S. T. (2006). **Crime and Criminology**. New York: Mc Graw Hill.
26. Rodriguez, S. F., Curry, T. R., Lee, G. (2006). Gender differences in criminal sentencing: Do effects vary across violent, property and drug offenses?. **Social Science Quarterly**, 87, str. 318–339.
27. Sisk, G. C., Heisse, M., Morriss, A. P. (1998) Charting the influences on the judicial mind: An empirical study of judicial reasoning. **New York University Law Review**, 73, str. 1377–1500.
28. Spohn, C., Beichner, D. (2000). Is Preferential Treatment of Female Offenders a Thing of the Past? A Multisite Study of Gender, Race, and Imprisonment. **Criminal Justice Policy Review**, 11, str. 149–184.
29. Stith, K., O'Neil, M. E. (2003). Federal Sentencing Guidelines Symposium Yale Law School, 8. november 2002. **Federal Sentencing Reporter**, 15, str. 156–60.
30. Šelih, A. (1990). **Sodna odmera kazni**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
31. Šelih, A. (1992). Možnosti in meje racionalne sodne odmere kazni. **Zbornik znanstvenih razprav**, 52, str. 207–226.
32. Šugman Stubbs, K. (2006). Kategorizacija in stereotipiziranje ter njen pomen za kriminologijo. **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 57, str. 15–27.
33. Šugman Stubbs, K., ur. (2006). **Izhodišča za nov model kazenskega postopka**. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
34. Tata, C., Burns, N., Halliday, S., Hutton, N., McNeill, F. (2008). Assisting and advising the sentencing decision process. **British Journal of Criminology**, 48, str. 835–853.
35. Tonry, M. H. (1996). **Sentencing matters**. New York, Oxford: Oxford University Press.
36. Tonry, M. H., Frase, R., ur. (2001). **Sentencing and Sanctions in Western Countries**. New York: Oxford University Press.
37. Tonry, M. H. (2004). **Thinking about crime**. New York: Oxford University Press.
38. Walklate, S. (2004). **Gender, Crime and Criminal Justice**. Portland: Willan Publishing.
39. Williams, M. R. (1999). Gender and Sentencing: An Analysis of Indicators. **Criminal Justice Policy Review**, 10, str. 471–490.

Perception of female crime through the perspective of sentencing

Mojca M. Plesničar, LL.B., Young Researcher, Institute of Criminology at the Faculty of Law,
Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

Dragan Petrovec, LL.D., Senior Research Fellow, Institute of Criminology at the Faculty of Law,
Poljanski nasip 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

The authors deal with the issue of sentencing, which seems to be a sort of illegitimate child of criminal law. This statement does not apply only to a criminal law assessment of legislation and practice in Slovenia. The same could be claimed for all foreign attempts at sentencing arithmetic which are intended to lead to exact calculation but always remain half-way. Perhaps it should be so. However, it would nevertheless be more just if various sentencing attempts were to slowly but steadily approach the lower limits of sentencing. What can be noted at present, are oscillations, and in recent decades even a strong swing upwards. The result is in longer sentences, fewer alternative measures and more prisoners. In many countries, their number has doubled or even tripled.

In order to illustrate the unexploited margin given by the possibility to fix milder sentences, the authors have presented in their paper all criminal offences of criminal homicide, including homicide attempts, committed in the last 25 years by women in Slovenia. The sample is complete, although relatively small. Nevertheless, it is sufficiently illustrative to justify the recommendation that sentencing should receive more attention and try to avoid the temptations brought by modern inventions of computer data processing. These temptations should be replaced by a sharper feeling for people, even perpetrators, as being of value.

Key words: criminal proceedings, sentencing, sentencing policy, Slovenia

UDC: 343.15 : 343.13